

Nr 20.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1924 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om understödsföreningar.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 44, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Berglund* föreslagit, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 2 § i lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar, att *pensionskassa* skall oavsett medlemsantalet registreras, så ock *annan understödsförening*, vars medlemsantal överstiger femtio.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för motionärens hemställan, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionens innehåll.

Över motionen har utskottet, i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver, begärt yttrande av socialstyrelsen. Det yttrande, som i anledning härav inkommit, finnes fogat såsom bilaga vid detta utlåtande; och hänvisar utskottet till dess innehåll.

Till ledning för bedömandet av det av motionären framställda ändringsförslaget anser sig utskottet böra förutskicka följande redogörelse för vissa bestämmelser i den i motionen avsedda lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar:

*Redogörelse
för vissa
bestämmelser
i lagen om
understöds-
föreningar.*

Under begreppet understödsföreningar inbegripas enligt lagen sådana föreningar för inbördes bistånd, som avse att utan affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse och utan att meddela sjukhjälp idka till personförsäkring hänförlig verksamhet. Hit äro sålunda exempelvis att räkna föreningar, som avse att bereda pension åt medlem efter avgång från tjänst eller uppnående av viss ålder, att vid medlems död utbetala ett kapitalbelopp till bestridande av kostnaderna för hans begravning eller såsom understöd åt hans familj, att meddela pension åt avliden medlems änka eller barn eller att bereda medlem understöd vid inträffande invaliditet.

Understödsförening, som avser att bereda pension, kallas i lagen *pensionskassa*. I motsats härtill stå föreningar, som avse att meddela understöd i form av kapital en gång för alla (*kapitalförsäkringsföreningar*).

Understödsförening, som ej registrerats, äger ej rättskapacitet. De, som handla å dess vägnar, svåra följaktligen för uppkommande förbindelser såsom för annan sin gäld, en för alla och alla för en.

För registrerad understödsförenings förbindelser häfta åter allenast föreningens tillgångar.

Rätt till registrering tillkommer enligt lagen understödsförening, som består av minst fem medlemmar.

Registreringsplikt åter föreligger enligt 2 § i lagen för *dels pensionskassa*, som består av flera än 50 medlemmar, och *dels annan understödsförening*, så framt den antingen

a) utfäster eller utbetalar understöd, utgående i kapital en gång för alla, (*kapitalunderstöd*) till högre belopp än 300 kronor för en medlem och tillika består av flera än 100 medlemmar, eller ock

b) består av flera än 500 medlemmar.

Från lagens tillämpning äro undantagna anstalter, för vilkas utfästelser av understöd staten eller kommun är ansvarig, sådana pensionskassor för i offentlig tjänst anställda personer, vilka av Konungen förklarats undantagna från lagens tillämpning, samt fackföreningar, fackförbund eller andra liknande föreningar för vårdande av yrkesangelägenheter, änskönt att desamma meddela understöd vid arbetslöshet.

Registrering och tillsyn av understödsföreningar handhavas av en för hela riket gemensam tillsynsmyndighet, vilken utgöres av socialstyrelsen.

Registrerade understödsföreningar, vilka utfästa eller utbetala kapitalunderstöd för medlem till högre belopp än 500 kronor¹, äro underkastade särskild försäkringsteknisk tillsyn². Beträffande under dylik tillsyn stående föreningar, vilka benämnas *understödsföreningar med godkända stadgar*, skall av tillsynsmyndigheten övas kontroll över, att stadgarna innehålla tillfredsställande bestämmelser om premier, fondavsättning, medelförvaltning och användning av uppkommande överskott samt jämväl i övrigt äro betryggande för medlemmarna och övriga understödsberättigade. För sådana föreningar skall varje år, i den mån ej av tillsynsmyndigheten medgivits undantag, avgivas viss försäkringsteknisk utredning angående föreningens ställning vid föregående års slut.

Den reglering, som övriga registrerade understödsföreningar äro enligt lagen underkastade, är väsentligen av formell natur, såsom avseende bland annat antagande av stadgar med bestämmelser i vissa angivna hänseenden, förande av medlemsförteckning, sättet för räkenskapers förande samt föreskrifter angående styrelse, firmateckning, revision, föreningssammanträden och likvidation m. m.

För giltighet av vissa beslut å föreningsstämma, innefattande stadgeändringar av viss innebörd, erfordras, att desamma gillas av tillsynsmyndigheten, som därvid särskilt har att tillse, att icke genom besluten vissa medlemmar eller andra understödsberättigade otillbörligt gynnas på övrigas bekostnad.

För varje räkenskapsår skall för registrerad understödsförening till tillsynsmyndigheten ingivas, förutom statistisk redogörelse rörande föreningen och dess verksamhet under året, avskrift av styrelsens och revisorernas berättelser samt av protokoll, upptagande de å föreningssammanträde i anledning av nämnda berättelser fattade beslut. Finner tillsynsmyndigheten nödigt att infordra ytterligare upplysningar, skola sådana ofördröjligen lämnas av styrelsen. Styrelsen är pliktig att när som helst bereda tillsynsmyndigheten eller dess ombud tillfälle att inventera föreningens medel samt att granska föreningens räkenskaper och övriga handlingar.

¹ Kapitalunderstöd till högre belopp än 4,000 kronor åt en medlem må ej av registrerad understödsförening utfästas eller utbetalas.

² Äldre föreningar äro enligt lagens övergångsbestämmelser fritagna från dylik tillsyn under förutsättning att kapitalunderstöden för medlem ej överstiga 1,000 kronor.

För pensionskassa, vilkens stadgar icke blivit på förut angivet sätt godkända, skall styrelsen vart femte år låta upprätta och till tillsynsmyndigheten ingiva viss försäkringsteknisk utredning angående föreningens ställning vid föregående års slut. Tillsynsmyndigheten kan emellertid, då en kassas rörelse är av mindre omfattning eller eljest skäligen anledning därtill föreligger, helt eller delvis befria kassan från dylik skyldighet samt, därest för en kassa avgiven försäkringsteknisk utredning utvisar brist, i den mån tillsynsmyndigheten så finner erforderligt, ålägga sådan kassa att, så länge bristen fortfar, upprätta och ingiva utredning av förevarande slag oftare än vart femte år.

Tillsynsmyndigheten åligger att övervaka registrerade understödsföreningars verksamhet samt tillhandagå dylika föreningar med råd och upplysningar i ändamål att föreningarnas rörelse må drivas på ett med hänsyn till deras art och omfattning lämpligt sätt. Finner tillsynsmyndigheten, att beträffande en förening avvikelser från understödsföreningsslagen eller föreningens stadgar förekommer, skall föreningen av tillsynsmyndigheten anvisas att inom viss tid hava vidtagit för rättelses vinnande erforderliga åtgärder. Framgår av försäkringsteknisk utredning angående en förening, att densamma är oförmögen att fullgöra sina utfästelser, må ock dylik anvisning kunna av tillsynsmyndigheten lämnas. Fullgöres ej lämnad anvisning, äger tillsynsmyndigheten ansöka om åläggande för vederbörande förening att träda i likvidation.

För understödsförening, som ägde bestånd vid lagens ikraftträdande den 1 januari 1913, gällde ej skyldighet att söka registrering förr än tre år förflutit från lagens trädande i kraft.

För eftersättande av lagens föreskrifter i fråga om bland annat skyldighet att söka registrering finnas i lagen inrymda bötesbestämmelser.

Till motivering för det i förevarande motion framställda yrkandet har motionären — under åberopande av vad under förarbetena till understödsföreningsslagen och vid dess tillkomst förebragts till stöd för en mera utsträckt registreringsplikt för understödsföreningar än den i lagen upptagna — anfört, att de i detta hänseende nu gällande bestämmelserna ej vore rationellt avvägda, i det att de i tillämpningen träffade synnerligen ojämnt, vore lätta att kringgå och ställde utanför lagen en mängd föreningar, som borde inordnas under densamma. Härtill komme, att, enligt vad erfarenheten visat, någon olägenhet av registreringen ej förmärkts för de föreningar, vilka blivit registrerade.

*Motiveringen i
förevarande
motion.*

Beträffande vad under förarbetena till lagen och vid dess tillkomst förekommit i fråga om gränserna för registreringssskyldighet för understödsföreningar tillåter sig utskottet att hänvisa till den redogörelse, som därutinnan lämnats i dels motionen och dels socialstyrelsens över densamma avgivna yttrande.

På sätt av socialstyrelsens yttrande framgår, har den av motionären väckta frågan om utsträckt registreringssskyldighet för understödsföreningar av styrelsen förelagts sociala rådets sektion för understödsföreningar (understödsföreningsnämnden) vid dess sammanträde den 19 nästlidne februari. Inom sektionen har därvid i allmänhet förordats anslutning i princip till den

*Yttranden
i ämnet av
understöds-
förenings-
nämnden
och social-
styrelsen.*

i motionen ifrågasatta utsträckningen av registreringstvånget. En medlem i nämnden har emellertid ansett det tveksamt, huruvida icke ett utsträckt registreringstvång skulle verka hämmande på tillkomsten av sådana till vissa arbetsföretag anknutna kassor, till vilka bidrag lämnades huvudsakligen av arbetsgivare, men i viss utsträckning jämväl av arbetare. Av nämnde ledamot har ifrågasatts, huruvida icke uttrycklig bestämmelse borde införas i lagen, att registreringstvång skulle föreligga endast för de fall, att de av medlemmarna erlagda avgifterna vore av väsentlig betydelse för förningsverksamhetens ekonomi.

Socialstyrelsen har i sitt till utskottet avgivna yttrande för sin del förordat bifall till motionen, därvid styrelsen dock på närmare anförda skäl föreslagit, att registreringsskyldighet icke måtte beträffande pensionskassa föreskrivas, där medlemsantalet i kassan understeg fem. I fråga om de ovanberörda pensionskassorna med bidrag huvudsakligen från arbetsgivarna har styrelsen — under erinran att av motiveringen till 1910 års sakkunnigbetänkande framginge, att dylika kassor vore att anse såsom understödsföreningar i lagens mening allenast för den händelse arbetarna förutsattes själva i *avsevärd grad* bidra till pensioneringskostnaderna — anfört, att den förordade utsträckningen av registreringsskyldigheten icke syntes kunna komma att vara till hinder för dessa kassor, och att styrelsen vid lagens tillämpning komme att gå tillväga med största varsamhet och hänsyn till de i varje särskilt fall gällande faktiska förhållandena.

Statistiska sifferuppgifter angående registrerade understödsföreningar.

Till närmare belysning av i socialstyrelsens yttrande lämnade sifferuppgifter angående icke registrerade understödsföreningar må här återgivas motsvarande sifferuppgifter rörande registrerade föreningar, hämtade ur en under fjolåret i Sociala Meddelanden publicerad undersökning angående »registrerade understödsföreningar åren 1916—1920». Nämnda undersökning utvisar, att vid 1920 års utgång funnits registrerade 87 *pensionskassor* — därav 2 med godkända stadgar — med ett sammanlagt medlemsantal av 38,651 och en tillgångssumma utöver skulderna å tillhoppa 93,656,332 kronor 93 öre samt 132 *kapitalförsäkringsföreningar* — därav 24 med godkända stadgar — med ett sammanlagt medlemsantal av 162,241 och en tillgångssumma utöver skulderna å tillhoppa 12,390,584 kronor 44 öre.

Av inhämtade upplysningar framgår vidare, att i det av socialstyrelsen angivna antalet registrerade understödsföreningar (105 pensionskassor och 140 kapitalförsäkringsföreningar) ingå 15 pensionskassor och 14 kapitalförsäkringsföreningar, vilka enligt nu gällande bestämmelser ej varit pliktiga att låta registrera sig.

Utskottets yttrande.

Det av socialstyrelsen i ärendet avgivna utlåtandet utvisar, att det inom styrelsen för närvarande pågår en undersökning, som avser att få utrönt, dels i vilken utsträckning registreringspliktiga understödsföreningar efterfatt dem tillkommande registreringsskyldighet, och dels förekomsten av

understödsföreningar, som enligt nu gällande bestämmelser icke äro registreringspliktiga. Av denna undersökning har framgått, att av hittills kända registreringspliktiga understödsföreningar ej mindre än 48 pensionskassor och 24 kapitalförsäkringsföreningar undandragit sig sin registreringskyldighet. Därjämte har genom undersökningen hittills vunnits kännedom om förekomsten av icke registreringspliktiga 78 pensionskassor med en sammanlagd tillgångssumma av cirka 6 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor och 58 kapitalförsäkringsföreningar med tillhoppa inemot 8,000 medlemmar.

I likhet med socialstyrelsen finner utskottet det ur rättssäkerhetens synpunkt önskvärt, att registreringsplikten för understödsföreningar utvidgas utöver de gränser, som vid tillkomsten av gällande lag om sådana föreningar bestämdes. En dylik utvidgning, vilken står i full överensstämmelse med 1912 års lagutskotts uttalande i ämnet, synes erforderlig för att bereda önskelig effektivitet åt den ifrågavarande lagstiftningen. Genom den av socialstyrelsen igångsatta undersökningen har det bland annat utrönt, att ett stort antal pensionskassor med avsevärda kapitalbehållningar för närvarande stå utanför lagens räckvidd och således äro i avsaknad av det trygghetsmoment, som registreringen avser att tillgodose. Vad i motionen framhållits om den ojämnhet i tillämpningen, som är förknippad med de nuvarande bestämmelserna å området, giver ock stöd för önskvärdheten av att få åvägabragt utvidgning av den nu gällande registreringskyldigheten för föreningar av förevarande slag.

Att på grund av föreliggande motion nu omedelbart genomföra en dylik utvidgning av registreringskyldigheten anser sig emellertid utskottet ej böra tillstyrka. Frånsett lämpligheten av att det dessförinnan sörjts för, att den härutinnan nu gällande skyldigheten, i den mån den visat sig hittills hava eftersatts, bliver vederbörligen fullgjord, synes det nämligen utskottet lämpligen böra avvaktas slutförandet av den nu pågående undersökningen rörande förekomsten av understödsföreningar, som jämlikt nu gällande bestämmelser icke äro registreringspliktiga. Först efter slutförandet av denna undersökning, vilken, enligt vad utskottet inhämtat, är avsedd att omfatta bland annat alla i kungl. biblioteket förefintliga exemplar av stadgar för understödsföreningar, torde på grundval av den med ledning därav erhållna närmare kännedomen rörande hithörande föreningar böra slutförligt bedömas, huru gränserna för en utvidgad registreringskyldighet för dels pensionskassor och dels kapitalförsäkringsföreningar lämpligen böra avvagas. Ävenledes bör därvid komma under övervägande, vilka övergångsbestämmelser vid genomförandet av den sålunda ifrågasatta utvidgningen av registreringskyldighet må anses erforderliga.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, efter slutförandet av ovannämnda undersökning

rörande förekomsten av understödsföreningar, vilka enligt nu gällande bestämmelser icke äro registreringspliktiga, måtte för riksdagen framlägga det förslag till utvidgad registreringsskyldighet för understödsföreningar, vartill undersökningen må giva anledning.

Stockholm den 29 april 1924.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Bror Petrén*, *Alfred Petrén**, greve *Spens*, *Tjällgren*, *Sigfrid Hansson* och *Thorberg**, fröken *Hesselgren** samt herr *Martin Svensson*;

från andra kammaren: herrar *Karlsson* i Gasabäck*, *Magnusson* i Skövde*, *Johanson* i Stockholm*, *Nilsson* i Vibberbo, *Holmström* i Stockholm, *Johansson* i Sollefteå*, *Sundling** och *Molander**.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Sigfrid Hansson*.

Bilaga.

Stockholm den 22 februari 1924.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Genom remiss den 25 januari 1924 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva och till utskottet senast den 23 dennes överlämna yttrande över en inom första kammaren väckt motion, nr 44, om obligatorisk registrering av pensionskassa samt av annan understödsförening, vars medlemsantal överstiger femtio.

Efter att hava förelagt ärendet för sociala rådets sektion för understödsföreningar (understödsföreningsnämnden) får styrelsen anföra följande.

Uppslaget till en särskild lagstiftning rörande understödsföreningar kan sägas hava givits i samband med antagandet av 1903 års lag om försäkringsrörelse, vilken lag enligt föreskrift i 163 § e), sådant detta lagrum ursprungligen lydde, icke skulle äga tillämpning å försäkringsanstalter, sjuk- och begravningskassor eller andra dylika understödsföreningar, vilkas verksamhet icke avser affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse».

Beträffande dessa sålunda i försäkringslagen undantagna anstalter och kassor anhöll emellertid riksdagen i sin till Kungl. Maj:t den 20 maj 1903 avlåtna skrivelse med anmälan om lagens antagande om utredning, huruvida och i vad mån den verksamhet, som utövades av åtskilliga sjuk- och begravningskassor, pensionsanstalter och andra understödsföreningar, innefattade försäkringsrörelse av beskaffenhet, att bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse helt eller delvis på dem borde äga tillämpning, samt därefter framlägga förslag till de lagbestämmelser i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Med anledning av denna riksdagens skrivelse förordnade Kungl. Maj:t den 24 juli 1903 särskilda kommitterade att inom civildepartementet biträda vid den sålunda begärda utredningen samt vid utarbetandet av förslag till lagbestämmelser i ämnet. Kommitterades betänkande med förslag till lag om understödsföreningar avgavs den 2 december 1905. Förslaget, som avsåg att gälla såväl sjukhjälpsföreningar som alla andra ömsesidiga understödsföreningar, vilkas verksamhet icke avsåg affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse, blev dock aldrig föremål för någon kungl. proposition till riksdagen.

Bland annat ansågos sålunda sjukkassorna, vilka redan tidigare erhållit rättslig reglering genom lagen om sjukkassor den 30 oktober 1891, böra göras till föremål för särskild lagstiftning och icke, som i betänkandet förutsatts, sammanföras med övriga understödsföreningar under en gemensam lag.

Sedan den 30 juni 1909 förslag avgivits till ny lagstiftning om sjuk-kassor, vilket förslag med vissa ändringar förelades 1910 års riksdag och

av densamma antogs, upptogs emellertid ånyo frågan om lagstiftning beträffande övriga understödsföreningar, som enligt 163 § e) i lagen om försäkringsrörelse undantagits från denna lags tillämplighetsområde. Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 1 september 1909 uppdrogs sålunda åt särskilda sakkunniga att inom civildepartementet biträda vid uppgörande av förslag om dylika föreningar. Dessa sakkunniga avgåvo den 10 december 1910 betänkande med förslag till bland annat lag om understödsföreningar. Efter omarbetning i vissa hänseenden inom civildepartementet förelades detta förslag 1912 års riksdag och blev med vissa ändringar, som särskilt berörde den föreslagna registreringsplikts omfattning, av riksdagen antaget. Lagen om understödsföreningar utfärdades den 29 juni 1912.

Det ovannämnda, av särskilda kommitterade år 1905 framlagda förslaget till lag om understödsföreningar vilade i likhet med nu gällande lag i ämnet på grundsatsen om registreringstvång och avsåg att gälla alla föreningar »för inbördes livförsäkring, sjukhjälp eller annat dylikt understöd», häri inbegripet återförsäkringsföreningar; förutsatt dock att dessa föreningar icke hade till ändamål affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse. Undantag från lagens tillämplighetsområde hade, utom för pensionsanstalter, som inrättats av staten, samt ränte- och kapitalförsäkringsanstalter, medgivits *endast för understödsföreningar, som bestodo av mindre än fem medlemmar.*

I det av de sakkunniga den 10 december 1910 framlagda förslaget hade registreringsplikten begränsats till *understödsföreningar, som bestodo av minst femtio medlemmar*; dock att registrering medgivits för föreningar med under femtio men minst fem medlemmar. Undantagna från lagens tillämpning skulle dessutom vara vissa i 98 § i förslaget angivna anstalter och kassor. Samma begränsning med avseende på registreringsplikten hade ock upptagits i Kungl. Maj:ts proposition (nr 2) till 1912 års riksdag.

I sitt utlåtande (nr 34) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition förklarade visserligen lagutskottet, att betryggandet av understödsföreningarnas verksamhet enligt dess mening vore av den stora samhällseliga betydelse, att ett registreringstvång för alla sådana föreningar av någon större betydelse vore fullt motiverat. Men utskottet, som utgick ifrån, att registreringstvånget med därav följande underkastelse under lagens bestämmelser, särskilt i början av lagens tillämpning, innan förmånerna av denna lagstiftning blivit mera allmänt kända, skulle förefalla betungande för en del smärre föreningar, fann dock kravet på registrering kunna och böra i något högre grad eftergivnas, än i Kungl. Maj:ts förslag stadgades.

I huvudsaklig anslutning till eu i andra kammaren av herr Byström väckt motion föreslog alltså utskottet, att registreringsskyldighet skulle stadgas för *pensionskassor med flera än femtio medlemmar* samt för *andra understödsföreningar*, så framt de utfäste eller utbetalte understöd, utgående i kapital en gång för alla (*kapitalunderstöd*) till *högre belopp än tvåhundra kronor* för en medlem och bestodo av *flera än femtio medlemmar* eller ock, utan avseende på understödets beskaffenhet eller storlek, bestodo av *flera än tvåhundra medlemmar.*

Beträffande utskottets förslag, i vad det gällde gränserna för registreringsskyldigheten för andra understödsföreningar än pensionskassor, hade dock i särskilda reservationer yrkats mildring dels av herr *Widén* m. fl. och dels av herrar *Persson* i Norrköping och *Lindhagen*.

Av förstnämnda reservanter yrkades sålunda, att ifråga om annan understödsförening än pensionskassa registreringskyldighet icke skulle gälla med mindre föreningen utfäste eller utbetalte kapitalunderstöd till högre belopp än tvåhundra kronor för en medlem och *bestod av flera än etthundra medlemmar*. I den senare reservationen åter hemställdes, att i fråga om sådana understödsföreningar registreringskyldigheter skulle föreligga endast för förening, som utläste eller utbetalte kapitalunderstöd till högre belopp än *femhundra kronor* och bestod av flera än *tvåhundra medlemmar*.

Vid frågans behandling i riksdagen stannade kamrarna i olika beslut i fråga om bland annat gränserna för registreringskyldigheten för andra understödsföreningar än pensionskassor, i det att första kammaren på denna punkt antog utskottets förslag, men andra kammaren herrar Perssons och Lindhagens nyssnämnda reservation. Enligt inom lagutskottet verkställd, av båda kamrarna godkänd sammanjämkning erhöll därefter ifrågavarande lagrum sin nuvarande lydelse. Enligt denna föreligger sålunda registreringskyldighet för *pensionskassa*, som består av *flera än femtio medlemmar* samt för *annon understödsförening*, som a) utfäster eller utbetalar *kapitalunderstöd* till högre belopp än *trehundra kronor* för en medlem och består av *flera än etthundra medlemmar*, eller b) består av *flera än femhundra medlemmar*.

Om också förklarligt med hänsyn till den misstro, som på många håll och särskilt från målsmännen för de tidigare mer än nu omhuldade uttaxeringsföreningarna mötte den föreslagna lagstiftningen, lärer det dock icke kunna bestridas, att understödsföreningslagens betydelse med de sålunda genomförda begränsningarna i fråga om registreringskyldigheten kom att i alltför hög grad förringas. Genom dessa i och för sig föga rationellt avvägda begränsningar komma nämligen ett jämförelsevis mycket betydande antal understödsföreningar att bliva i avsaknad av de båda huvudsakliga förmåner, en *tryggad rättsställning* och *offentlig tillsyn*, som utgjorde lagstiftningens syftemål. Motståndarna till lagen synas hava förbisett, att denna lämnade understödsföreningarnas verksamhet i det hela obunden av materiella föreskrifter och — såsom lagutskottet i sitt utlåtande framhöll — huvudsakligen innehöll, *dels* föreningsrättsliga bestämmelser, avseende att ordna frågan om föreningarnas rättskapacitet, giva stadga åt deras organisation, inom föreningarna skydda minoritetens rätt gentemot majoriteten, med mera dylikt, och *dels* föreskrifter med ändamål att möjliggöra och reglera den särskilda kontroll å föreningarnas verksamhet, som påkallades därav, att nämnda verksamhet gränsade till eller vore en art av försäkringsverksamhet.

Även i ett annat hänseende har registreringsplikens begränsning visat sig vara till olägenhet. Då lagen föreskriver endast *villkorlig* registreringsplikt har genom förbiseende eller obekantskap med lagens föreskrifter en stor mängd både pensionskassor och andra understödsföreningar, som otvetydigt varit registreringskyldiga, kommit att allt fortfarande förbli oregistrerade. Otvivelaktigt hava också många föreningar med full avsikt begagnat sig av de utvägar, som lagen erbjuder på denna punkt, att till skada för föreningsmedlemmarnas intressen undandraga sig registreringskyldigheten.

För att söka utröna dels i vad mån pensionskassor och andra understödsföreningar, som enligt lagen hemfalla under registreringskyldigheten, kommit att undandraga sig denna, och dels förekomsten av sådana

kassor och föreningar, som äro undantagna från nämnda skyldighet, påbörjade styrelsen mot slutet av nästlidet är med anlitande av tillgängliga källor en undersökning. Undersökningen, som ännu icke hunnit fullständigt avslutas och som med säkerhet icke på långt när omfattar alla sammanslutningar av denna natur, har givit vid handen, att den ömsesidiga understödsverksamhet, som med eller utan lagens medgivande, kommit att undandraga sig registreringsplikten, är till sitt omfång och de intressen den har att företräda, mycket betydande.

Undersökningens hittillsvarande resultat framgår av följande sammanställning:

Pensionskassor.

	Antal kassor	Antal medlemmar	Tillgångar (över skulder) kronor
Registreringspliktiga, icke registrerade.....	48	9,966	7,559,373: 97
Icke registreringspliktiga	78	1,642	6,565,698: 98
Summa	126	11,608	14,125,072: 95

Andra understödsföreningar.

	Antal föreningar	Antal medlemmar	Tillgångar (över skulder) kronor
Registreringspliktiga, icke registrerade.....	24	13,873	987,030: 98
Icke registreringspliktiga	58	7,898	433,876: 59
Summa	82	21,771	1,420,907: 57
Registreringspliktiga, icke registrerade.....	72	23,839	8,546,404: 96
Icke registreringspliktiga	136	9,540	6,999,575: 57
Summa	208	33,379	15,545,980: 52

Sammanställas dessa siffror, vilka, såsom redan framhållits, med all sannolikhet äro långt ifrån fullständiga, med uppgifterna angående antalet *registrerade understödsföreningar*, finner man, att medan antalet icke registrerade *pensionskassor* uppgår till 126, utgör antalet registrerade sådana kassor endast 105. Och även om man som ju tillbörligt är utgår ifrån, att de 48 pensionskassor, som hittills underlåtit att söka registrering, omedelbart komma att gå i författning härom, så skulle ändock gentemot 153 registrerade stå 78 oregistrerade pensionskassor. Andra understödsföreningar äro för närvarande registrerade till ett antal av 140. Läggas härtill de 24 föreningar, som visserligen äro registreringsskyldiga men ännu icke blivit registrerade, skulle i allt fall mot 164 registrerade stå 58 icke registrerade. I fråga om de här anförda siffrorna må vidare framhållas, att den ovan påpekade ofullständigheten i uppgiftsmaterialet med all sannolikhet föreligger framför allt i fråga om andra understödsföreningar och i mindre grad i fråga om pensionskassor.

Det torde icke kunna bestridas, att ett dylikt sakernas tillstånd är framför allt ur rättssäkerhetens synpunkt föga tillfredsställande. Med nu gällande begränsning av registreringsplikten kommer ju ett stort antal sammanslutningar, som ofta företräda mycket betydande och långt fram i tiden sig sträckande intressen att leva och verka utan det trygghetsmoment, som ligger i en lagligen erkänd rättskapacitet. För medlemmarnas vidkommande erbjuder ju icke heller en oregistrerad understödsförening

samma rättsskydd som den registrerade, vars stadgar ju skola vara ur föreningsrättslig synpunkt fullt betryggande och erbjuda garanti för att icke vissa medlemmar eller understödsberättigade otillbörligt gynnas på övrigas bekostnad. Även ur försäkringsteknisk synpunkt är frånvaron av registrering och därmed följande offentlig tillsyn en olägenhet, som kan för medlemmarna medföra mycket obehagliga överraskningar.

Någon olägenhet av att nu utvidga registreringsskyldigheten utöver de onekligen alltför snäva gränser, som drogos vid lagens antagande, synes icke heller vara att befara. Lagen om understödsföreningar har nu varit i gällande kraft i mer än tio år och därunder haft tillfälle visa sina goda verkningar framför allt i större reda och ordning inom rörelsen samt ökad stadga och säkerhet i dess verksamhet. Någon hämsko på rörelsen har lagen icke heller lagt i annan mån än att den hindrat alltför osunda verksamhetsformer och i stor utsträckning framtvingat en omläggning efter mera rationella och bärande grunder. Något missnöje med lagen har icke, styrelsen veterligt, försports. Tvärtom torde dess goda verkningar numera allmänt erkännas.

Styrelsen finner därför för sin del goda skäl tala för, att den av motionären föreslagna utvidgningen av registreringstvånget nu kommer till stånd.

Beträffande motionärens förslag, att registreringsskyldighet skulle föreskrivas i fråga om *annan understödsförening*, vars medlemsantal överstiger femtio, har styrelsen för sin del icke någon invändning att göra. Vad åter beträffar förslaget, att varje *pensionskassa*, oavsett medlemsantalet skulle vara underkastad registrering, finner styrelsen detta yrkande gå alltför långt. Styrelsen vill i stället föreslå, att gränsen för pensionskassornas vidkommande sättes vid ett medlemsantal av minst fem, och får till stöd härför anföra följande.

Varken i det år 1905 eller år 1910 framlagda förslaget till lag om understödsföreningar hade i fråga om registreringsplikten någon åtskillnad gjorts mellan pensionskassor och andra understödsföreningar. I det senare förslaget hade sålunda denna skyldighet för båda fixerats vid ett medlemsantal av *minst 50*. Enligt det förra förslaget åter skulle registreringsskyldighet vara ovillkorlig för alla understödsföreningar, men hade från lagens tillämplighetsområde undantagits *alla* såväl pensionskassor som andra föreningar med *mindre än fem* medlemmar.

Att 1910 års sakkunniga på detta sätt gjorde lagens tillämplighetsområde vida snävare, än vad tidigare förutsatts, berodde framför allt därpå, att av dessa sakkunniga huvudvikten lades på frågans försäkringstekniska sida. Ur denna synpunkt ansågs att »den verksamhet, som idkas av understödsföreningar med mindre än femtio medlemmar, icke kan i någon högre grad äga karaktär av försäkringsverksamhet».

Gentemot detta uttalande kan emellertid förtjäna anföras, vad 1905 års kommitterade yttrat till stöd för stadgandet, att från lagens giltighetsområde borde undantagas endast föreningar med mindre än fem medlemmar. »Det kunde vid en ytlig betraktelse» — heter det sålunda i utlåtandet (sid. 54) »synas betänkligt att medgiva registrering av föreningar med så ringa medlemsantal, som sålunda enligt förslaget skulle vara tillåtet. Givet är nämligen, att ett vida större medlemsantal fordras, för att en sannolikhetsberäkning skall kunna förväntas komma att något så när motsvaras av verkligheten» — — — — »Att kommitterade det oaktat

stannat vid ett så ringa medlemsantal som fem, beror emellertid därpå, att, å ena sidan, om önskvärd trygghet skall vinnas, minimiantalet medlemmar i alla händelser måste sättas mycket högre än till tjugufem,¹ och, å andra sidan, icke så få kassor faktiskt finnas, i vilka medlemsantalet på grund av särskilda förhållanden aldrig kan komma att uppgå ens till nämnda tal.»

Alldeles oavsett de försäkringstekniska synpunkterna synes dock hänsynen till rättssäkerheten kräva, att i fråga om pensionskassorna gränsen för registreringsskyldigheten sättes vida lägre än vad 1910 års förslag innebar. Den av styrelsen påbörjade undersökningen har nämligen visat att många av dessa, av relativt mycket få medlemmar bestående kassor äro innehavare av så betydande förmögenheter, att rättskapacitet för deras räkning borde utgöra en ofrånkomlig fordran. Att i fråga om pensionskassor utsträcka registreringsplikten lika långt som 1905 års kommitterade ifrågasatte, nämligen till kassor med minst fem medlemmar, synes så mycket mindre möta några betänkligheter ur försäkringsteknisk synpunkt, som ju understödsföreningslagen redan nu medgiver rätt för både pensionskassor och andra understödsföreningar med så ringa medlemsantal att frivilligt söka och erhålla registrering. Att åter gå ännu längre och, på sätt motionären föreslagit, stadga registreringstvång för alla pensionskassor oavsett medlemsantalet, synes dock icke böra ifrågasättas. Pensionskassor med så ringa medlemsantal som högst fyra förekomma nämligen dels endast rent undantagsvis och hava i övrigt en så utpräglad privat karaktär, att deras registrering icke kan anses vara ur samhällsnyttans synpunkt påkallad.

Att den här förordade utsträckningen av registreringsskyldigheten skulle kunna komma att utgöra hinder exempelvis för en mindre arbetsgivare att med i huvudsak egna medel, om ock med bidrag även av arbetarna, söka ordna pensionsfrågan för dessa, synes icke vara att befara. Av motiveringen till 1910 års sakkunnigebetänkande framgår nämligen otvetydigt, att en sådan anordning icke i allmänhet skulle kunna anses falla under lagen om understödsföreningar. Endast för den händelse arbetarna förutsättas själva i *avsevärd grad* bidra till pensioneringskostnaderna, skulle en anordning av här ifrågasatt art vara att betrakta såsom understödsförening. Det torde i övrigt kunna förutsättas att tillsynsmyndigheten även framgent kommer att vid understödsföreningslagens tillämpning gå till väga med den största varsamhet och hänsyn till de i varje särskilt fall gällande faktiska förhållandena.

På grund av det ovan anförda, och då en utsträckning av registreringsplikten synes vara nödvändig för att göra understödsföreningslagens stadgande i detta hänseende fullt effektivt, får styrelsen för sin del förorda bifall till motionen, med det förbehåll likväl, att i fråga om pensionskassa registreringsskyldighet icke må stadgas, där medlemsantalet i kassan understiger fem.

Under förutsättning att en dylik utvidgning av registreringsplikten kommer till stånd, synes vidare 2 § sista stycket i lagen om understödsföreningar böra omformuleras så, att det där gjorda medgivandet må gälla endast för andra understödsföreningar än pensionskassor.

¹ Syftar på bestämmelsen i lagen om sjukkassor den 30 oktober 1891. där som villkor för registrering fordrades ett medlemsantal av minst 25.

Utdrag av protokollet vid sociala rådets sektionens för understödsföreningar sammanträde den 19 februari 1924 bifogas.¹

I detta ärendes slutliga handläggning hava utom undertecknade deltagit byråchefen Molin.

GUNNAR HUSS.

Theofil Andersson.

¹ Denna bilaga är ej tryckt.